

הכנסת

הלשכה המשפטית

תחום חקיקה
ומחקר משפטי

הגבלות החלות על קטינים בנוגע לתרסיסים להגנה עצמית (גז מדמיע)

– סקירה משווה –

סקירה משפטית

כתיבה: עו"ד דינה צדוק

אישור: עו"ד הודיה קין, ממונה (חקיקה ומחקר משפטי)
ח' בחשוון תשע"ג
עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"
24 באוקטובר 2012

מסמך זה הוא סקירה משפטית משווה ואינו חוות דעת משפטית

מסמך זה נכתב לחברת הכנסת רוחמה אברהם-בלילא, ומובאת בו סקירה משווה של הגבלות המוטלות על קטינים בכל הנוגע להחזקה של תרסיסים להגנה עצמית ולשימוש בהם.

במסמך סקרנו את ההסדרים הרלוונטיים ב-27 מדינות,¹ ומצאנו כי ככלל, אפשר לחלק את ההסדרים בנוגע להחזקה ולשימוש² בתרסיסים להגנה עצמית בידי קטינים לשלוש קטגוריות עיקריות:

- ברוב רובן של המדינות שסקרנו במסמך אסור להחזיק ולהשתמש בתרסיסים אלו מתחת לגיל 18;
- מדינות אחרות מתירות לקטינים מגיל מסוים (על-פי רוב 14 או 16) להחזיק ולהשתמש בתרסיסים (בחלקן נדרש אישור הורה או אפוטרופוס);
- בכמה מדינות לא מצאנו כל הגבלה החלה על קטינים בהקשר זה.

1. רקע

1.1. מהו תרסיס להגנה עצמית?³

תרסיס להגנה עצמית הוא חומר המותז באמצעות מרסס אשר גורם לנפגע ממנו תעוקה לזמן מוגבל באמצעות גירוי העיניים, מערכת הנשימה והעור. החומר עשוי לגרום צריבה בעור, גודש באף, שיעול, עיטוש וקשיי נשימה, וכן תחושת צריבה בעיניים ודמעות, ואפילו לגרום לעיוורון זמני.

בארץ נהוג לדבר בהקשר זה על "גז מדמיע", אך למעשה בתרסיסים להגנה עצמית עשויים לשמש חומרים שונים:

- **גז מדמיע** (tear gas) – עשוי להיות מורכב מכמה חומרים; כיום בדרך כלל הוא גז מסוג CS.⁴ מדובר בחומר המגרה (irritant) את העיניים, את העור ואת מערכת הנשימה. הסימפטומים מופיעים בתוך 20-60 שניות מהחשיפה ל-CS ונעלמים בתוך כחצי שעה לאחר תום החשיפה.

¹ המדינות שנסקרו במסמך: אוסטרליה, אסטוניה, בריטניה, גאורגיה, גרמניה, דנמרק, יוון, ליטא, מקדוניה, נורבגיה, ניו-זילנד, סלובקיה, ספרד, פולין, פורטוגל, פינלנד, קנדה, קרואטיה ושבדיה, וכן המדינות אלסקה, וושינגטון, טקסס, מינסוטה, מישיגן, ניו-יורק, פלורידה וקליפורניה בארה"ב. להרחבה בעניין מקורות המידע שעליהם הסתמכנו ראו [לחצו](#).

² יש לציין כי השימוש בתרסיס להגנה עצמית כפוף כמובן לכללים בדבר שימוש בכוח בכל אחת מהמדינות הנסקרות, ואלה אינם מפורטים במסמך זה.

³ פרק זה מתבסס בעיקר על המקורות האלה:

- Eugene Volokh, [Nonlethal Self-Defense, \(Almost Entirely\) Nonlethal Weapons, and the Rights to Keep and Bear Arms and Defend Life](#), 62 Stanford Law Review (2009) 199 (hereinafter: [Volokh, Nonlethal Self-Defense](#)), pp. 205-207.
- Jason Smith and Ian Greaves, [The Use of Chemical Incapacitant Sprays: A Review](#), The Journal of TRAUMA Injury, Infection, and Critical Care, 2002 (52), pp. 595-600.
- Theodore C. Chan et al., U.S. Department of Justice, National Institute of Justice, Research in Brief, [Pepper Spray's Effects on a Suspect's Ability to Breathe](#), December 2001.
- Robert J. Lee et al., [Personal Defense Sprays: Effects and Management of Exposure](#), Journal of the American Optometric Association, 1996, 67(9), pp. 548-560.
- P.G. Blain, [Tear gases and irritant incapacitants](#), Toxicology Review, 2003, 22(2), pp. 103-110.

⁴ בעבר גז מדמיע נפוץ נוסף היה גז CN (1-chloroacetophenone). בשל הסיכון הרב הכרוך בשימוש ב-CN, כיום השימוש בו אינו נפוץ. גז CS (2-chlorobenzalmalonitrile) נחשב גורם מדמיע בעל השפעה חזקה יותר מ-CN, והוא מסוכן פחות.

▪ **גז פלפל** (Pepper spray או OC)⁵ – מורכב מהחומר הפעיל המצוי בפלפלים חריפים או מחומר סינתטי דומה. זהו חומר מזהם (inflammatory) שגורם לשחרור חומר בגוף הגורם לכאב. השפעת החומר היא כמעט מיידי (שניות ספורות מהחשיפה לחומר), והסימפטומים נעלמים כחצי שעה עד שעה לאחר סיום החשיפה. החומר משמש גם בתרסיסים להגנה מפני בעלי-חיים (כגון דובים).

▪ **תרסיס Mace** – מדובר בשם מותג. בעבר הוא הורכב מגז מסוג CN,⁶ וכיום רוב מוצרי המותג הם תערובות של גזים מדמיעים ותרסיס פלפל.

יצוין כי לפי רוב המקורות, גז פלפל יעיל יותר מגז מדמיע נגד מי שנתון תחת השפעת סמים או אלכוהול, ולגז מדמיע אפשר לפתח עמידות מסוימת. עם זאת, **מידת ההשפעה של כל אחד מהחומרים הפעילים שונה אצל כל אדם ותלויה בגורמים רבים**, ובהם ריכוז החומר הפעיל והכמות שאליה נחשף האדם, משך החשיפה, מקום פגיעת החומר (ישירות בעיניים או באזורי הנשימה, על הגוף, באוויר ליד האדם) ומקום החשיפה (בפנים או בחוץ). גם צורת פיזור החומר הפעיל עשויה להשפיע. הצורה הנפוצה לפיזור החומר היא באמצעות תרסיס, אך יש גם מכלים המפזרים את החומר בצורת זרם ישיר ואפילו בצורת קצף.

לנוכח האמור, ככלל נעשה ניסיון לעסוק במסמך בהסדרת החזקה והשימוש בכל סוגי התרסיסים להגנה עצמית מתוך היצמדות למינוח המקורי, אך יש לזכור כי לעתים מינוח שונה אין בו בהכרח כדי להצביע על הבדלים של ממש בחומרים הרלוונטיים. לכן, בהקשרים כלליים המונחים "גז מדמיע" ו"תרסיס להגנה עצמית" משמשים זה לצד זה, ואילו בהצגת המידע מהמדינות נצמדנו למינוח המשמש בכל מדינה, כמו "תרסיס כימי" (chemical spray), "תרסיס פלפל" (pepper spray), "חומרים מדמיעים" (lachrymatory agents) ו"תרסיס גז" (gas spray).

יש לציין כי המסמך עוסק בהסדרה הנוגעת לתרסיסים אישיים להגנה עצמית, ולא לחומרים המשמשים כוחות משטרה לצורך פיזור הפגנות באמצעות תרסיסים, רימונים וכדומה, שכן אף שמדובר בחומרים פעילים דומים, ההסדרה שונה.

1.2. ההסדרה בישראל

בישראל לא מצאנו הסדרה של החזקה ושימוש בתרסיסים להגנה עצמית.

בחוק כלי-הירייה, התש"ט-1949 (להלן: חוק כלי-הירייה), ההגדרה של "כלי-ירייה" מוציאה מכללה "מכל גז מדמיע", וכך הוראות החוק בדבר מכירה, נשיאה, החזקה ורישוי של כלי-ירייה אינם חלים על מכל כאמור.

לצורך החוק "מכל גז מדמיע" הוא מכל שמיועד להגנה עצמית, המשקל הנקי המרבי של תכולתו הוא 30 גרם והוא מכיל או מסוגל להכיל או לפלוט גז מסוג CS או Capsaicin בריכוז מרבי של 2%, ובלבד שמנגנון ההפעלה שלו אינו כולל תרכובות של חומרי בערה או נפץ.

מכאן שתרסיסים להגנה עצמית העונים על הגדרת "מכל גז מדמיע" שבחוק כלי-הירייה לא יהיו כפופים להוראות חוק כלי-ירייה וחוקים אחרים המגבילים שימוש בכלי-ירייה או בנשק,⁷ ולמעשה אין הגבלה על קטינים ברכישה,⁸ בהחזקה ושימוש בתרסיסים כאלה, בכפוף לדין הכללי.⁹

⁵ גז או תרסיס פלפל עשוי להיות מורכב מחומרים טבעיים או סינתטיים; הוא מכונה גם Pepper Gas, Oleoresin Capsicum, OC spray, OC gas, capsicum spray, PAVA.

⁶ ראו לעיל הערה 4.

1.3. האם ראוי לאפשר לקטינים לשאת נשק או תרסיסים להגנה עצמית?

נשיאת נשק בכלל, ותרסיסים להגנה עצמית בפרט, אינה זכות המוקנית בהכרח בכל המדינות, אפילו לאזרחים בגירים. גם אם מוקנית זכות כזאת לאזרחים בגירים, בנוגע לקטינים הגישה הרווחת היא שאפשר וצריך להגביל את זכויותיו של קטין, בין השאר כדי להגן עליו מפני חוסר הבגרות והבשלות שלו ולמנוע ממנו גישה למה שעלול לגרום לו נזק.

כך, בארה"ב התיקון השני לחוקה הפדרלית¹⁰ קובע כי אין לפגוע בזכותם של האזרחים להחזיק ולשאת נשק;¹¹ גם מדינות רבות בארה"ב קובעות זכות דומה בחוקותיהן. תחולת הזכות להחזיק ולשאת נשק ומהותה חורגות מגדרו של מסמך זה, אך לאורה של הזכות האמורה אפשר להבין מדוע כל מדינות ארה"ב מתירות לבגירים להחזיק תרסיסים להגנה עצמית (irritant sprays), אם כי בחלקן הדבר כפוף לתנאים מסוימים.¹² בנוגע לקטינים המצב שונה, ומדינות רבות בארה"ב מגבילות את זכותם לשאת תרסיסים להגנה עצמית או להשתמש בהם (אפילו מדינות המתירות לקטינים לשאת כלי-ירייה); הגבלה זו מבוססת על הטיעון שלא כל הזכויות המוקנות בחוקה לבגירים ניתנות במלואן לקטינים, בין השאר בשל פגיעות היתר של קטינים וחוסר היכולת שלהם לקבל החלטות קריטיות בצורה בוגרת ומודעת. מנגד, יש הטוענים כי הרלוונטיות של נימוקים אלו פוחתת ככל שהקטין מתקרב לגיל הבגרות, ובייחוד כשמדובר בתרסיסים שאינם קטלניים. יתר על כן, בגיל זה קטינים זקוקים יותר לאמצעים להגנה עצמית ומסוגלים להפעיל אותם בצורה אחראית ובוגרת בשעת הצורך.¹³

טיעונים דומים משמשים בסיס להסדרה של גיל ההחזקה והשימוש בתרסיסים להגנה עצמית במדינות אחרות הנסקרות בהמשך המסמך, וכל מדינה קובעת את הגיל שבו מותר להחזיק ולהשתמש בתרסיסים להגנה עצמית (אם בכלל), מתוך ניסיון למצוא את האיזון הראוי בין זכותם של קטינים להגנה עצמית ולשוויון לבין הצורך להגן עליהם בשל חוסר בגרותם.

⁷ למשל: חוק העונשין, התשל"ז-1977, סעיף 144 קובע עבירות בנשק; בהגדרת "נשק" לצורך הסעיף נקבע שאינו כולל מכלל גז מדמיע כהגדרתו בחוק כלי-הירייה, כך שעבירות בנשק אינן חלות על מכלל גז מדמיע. גם בחוק סמכויות לשם שמירה על ביטחון הציבור, התשס"ה-2005, מכלל גז מדמיע כהגדרתו בחוק כלי-הירייה אינו נכלל בגדר הגדרת "נשק" בחוק, כך שהחזקת מכלל כאמור אינה מקימה עילה לחיפוש לפי חוק זה.

⁸ אין איסור לרכוש תרסיסים בידי קטינים, אך ייתכן שנציגו של הקטין יכול לבטל עסקה כזאת לפי סעיף 5 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, התשכ"ב-1962, הקובע: "פעולה משפטית של קטין שנעשתה שלא בהסכמת נציגו ניתנת לביטול על-ידי נציגו". עם זאת, לפי סעיף 6 לחוק, אם מדובר ב"פעולה משפטית של קטין שדרכם של קטינים בגילו לעשות כמות", היא אינה ניתנת לביטול.

⁹ כאמור, השימוש של קטינים בתרסיסים להגנה עצמית כפוף לדינים הרגילים של שימוש בכוח: השימוש בתרסיס הוא שימוש בכוח סביר בנסיבות העניין וכפוף להגנות הקבועות בין השאר בחוק העונשין, התשל"ז-1977 (הגנה עצמית, כורח, צורך וצידוק).

¹⁰ U.S. Constitution, [Second Amendment](#), viewed: June 27th, 2012.

¹¹ "...the right of the people to keep and bear Arms, shall not be infringed."

¹² Eugene Volokh, [Older Minors, the Right to Keep and Bear \(Almost Entirely\) Nonlethal Arms, and the Right to Defend Life](#), 43 Arizona State Law Journal, (2011) 447 (hereinafter: [Volokh, Older Minors](#)), p. 451.

¹³ [Volokh, Older Minors](#), supra note 12, p. 451; [Volokh, Nonlethal Self-Defense](#), supra note 3, pp. 200-201.

2. סקירה משווה

סקירה זו, המקיפה כאמור 27 מדינות,¹⁴ מסתמכת בין השאר על תשובות של פרלמנטים במדינות אירופה, בקנדה ובארה"ב על בקשת מידע של הכנסת באמצעות ארגון ה-ECPRD,¹⁵ וכן על סעיפי החוק הרלוונטיים בניו-זילנד ובמדינות ארה"ב.¹⁶

מסקירת המצב המשפטי במדינות מצאנו שכלל אפשר לחלק את ההסדרים הקבועים בהן **בנוגע להחזקה ושימוש בתרסיסים להגנה עצמית בידי קטינים לשלוש קטגוריות עיקריות:**¹⁷

1. מדינות שבהן **אסור להחזיק תרסיסים להגנה עצמית ולהשתמש בהם מתחת לגיל 18** ;
2. מדינות שבהן ההחזקה ושימוש בתרסיסים להגנה עצמית **מותרים לקטינים מגיל מסוים** (14 או 16) (לעתים נדרש אישור הורה או אפוטרופוס) ;
3. מדינות שבהן **לא מצאנו הגבלות** על החזקה ושימוש בתרסיסים להגנה עצמית **בידי קטינים**.

בטרם נפרט את המידע על המדינות המשתייכות לכל אחת מהקטגוריות, **מתעוררות כמה סוגיות רוחב בנוגע להסדרי החקיקה החלים על החזקה ושימוש בתרסיסים להגנה עצמית**. כך, בכל אחת מהקטגוריות עשויים להיכלל הסדרים שונים בנוגע לשאלות האלה :

▪ האם החוק המסדיר החזקה ושימוש בכלי נשק חל על התרסיסים האמורים? האם התרסיסים נכללים בהגדרה של "נשק" על-פי החוק?

○ **בחלק מהמדינות חל החוק המסדיר החזקה ושימוש בנשק, וכך התרסיסים כפופים להוראות הכלליות בדבר החזקת נשק בידי אזרחים**. למשל, בבריטניה ובקנדה תרסיסים להגנה עצמית מסווגים בחוק כנשק אסור (prohibited weapon), ובניו-זילנד¹⁸ – כנשק הכפוף להגבלות (restricted weapon), ומכאן נובע האיסור הכללי של החזקה ושימוש בתרסיסים במדינות האלה לבגירים ולקטינים כאחד. באוסטריה חוק הנשק חל על תרסיסים להגנה עצמית, ומכוחו רק לבגירים מותר להחזיק ולהשתמש בהם. גם בנורבגיה חוק הנשק חל על תרסיסים להגנה עצמית, ומכוחו אפשר לקבל במקרים חריגים רישיון להחזקה ושימוש בתרסיסים כבר בגיל 16 (בתנאים מסוימים ובאישור האפוטרופוס).

○ בחלק מהמדינות נקבעה **תחולה חלקית של החוק** על תרסיסים להגנה עצמית. למשל בפינלנד, תרסיסי גז כפופים רק לחלק מהוראות החוק; בחוק נקבעו **הוראות מיוחדות החלות על תרסיסים אלו השונות מההוראות הכלליות החלות על נשק**. עם זאת, בכל הנוגע לקטינים, הדין

¹⁴ מהן 17 מדינות באירופה ושמונה מדינות בארה"ב, וכן ניו-זילנד וקנדה.

¹⁵ הבקשה נשלחה ביוני 2012 באמצעות המרכז האירופי למחקר ולתיעוד פרלמנטרי (European Centre for Parliamentary Research & Documentation), שהוא גוף הפועל בחסות הפרלמנט האירופי ומשמש פורום לשיתוף פעולה ולהחלפת מידע בין 70 פרלמנטים ב-46 מדינות חברות, שלוש מדינות משקיפות (ובהן ישראל) ושלושה פרלמנטים בין-לאומיים.

המידע בהמשך המסמך בדבר ההסדרה במדינות אירופה, וכן בקנדה ובארה"ב, מסתמך על תשובות הפרלמנטים של אותן מדינות ל-ECPRD, שהתקבלו בדואר אלקטרוני.

¹⁶ בהקשר זה יצוין שבארה"ב יש גם הסדרה ברמה מחוזית ו/או מוניציפלית, ולעתים היא מחמירה יותר מההסדרה המדינתית. ראו: [Volokh, Nonlethal Self-Defense](#), לעיל הערה 3, עמ' 244-255.

¹⁷ יצוין כי לצורך מסמך זה, בכל המדינות שסקרנו קטין הוא מי שגילו פחות מ-18.

¹⁸ [Arms \(Restricted Weapons and Specially Dangerous Airguns\) Order 1984](#) (SR 1984/122), Schedule, §8-9, viewed: July 11th, 2012.

החל על נשק ועל תרסיסי גז בפינלנד זהה, ולא יינתן רישיון להחזקה או לשימוש בתרסיסי גז מתחת לגיל 18.

◦ **מדינות אחרות נקבע במפורש כי החוק לא יחול על תרסיסים מסוג זה.** למשל בספרד חוק הנשק לא חל על תרסיסים להגנה עצמית שמשרד הבריאות מאשר, ואפשר לרכוש אותם מגיל 18 ומעלה.

▪ האם חלה חובת רישיון לנשיאת תרסיסים להגנה עצמית (כמו החובה להוציא רישיון נשק)?

◦ **יש מדינות המחייבות רישוי של תרסיסים להגנה עצמית.** בחלקן מדובר ברישיון נשק לכל דבר (נורבגיה, פורטוגל, שבדיה) ובאחרות – ברישיון מיוחד לתרסיסים (פינלנד).

◦ **יש הבדלים בין המדינות המחייבות רישוי בתנאים למתן רישיון:**

- בשבדיה הזכות להחזיק בכל סוגי כלי הנשק, לרבות תרסיסי גז מדמיע או פלפל, מוגבלת ביותר; רישיון לצורך הגנה עצמית יינתן לעתים נדירות ביותר, לאחר בדיקה קפדנית, רק אם הוכח שיש צורך ממשי והכרחי בכך ורק מגיל 18 ומעלה.

- בפורטוגל המבקש יהיה בן 18 ומעלה ועליו להוכיח תום לב וצורך אמיתי ברישיון ולהציג אישור רפואי (פיזי ופסיכולוגי).

- גם בנורבגיה נדרש כאמור רישיון כדי לרכוש, להשיג או להחזיק גז מדמיע ותרסיס פלפל; רישיון כאמור יינתן רק לאדם מהימן ומיושב בדעתו אשר יש לו צורך או יסוד סביר אחר להחזיק בנשק ושאינו סיבה אחרת לחשוב שהוא אינו כשיר לכך. ככלל, רישיון כאמור לא יינתן למי שגילו פחות מ-18; במקרים מיוחדים יינתן רישיון גם למי שגילו בין 16 ל-18, ובלבד שאפוטרופוס (או אדם אחר העומד בדרישות לקבלת רישיון) יוכל לשמור על הנשק.

◦ מדינות אחרות קובעות במפורש שתרסיסים להגנה עצמית אינם דורשים רישוי (למשל גאורגיה, ליטא ופולין) או שאינן קובעות חובת רישוי בחקיקה (סלובקיה, וכן המדינות שנסקרו בארה"ב: אלסקה, וושינגטון, טקסס, מינסוטה, מישגן, ניו-יורק, פלורידה וקליפורניה).

▪ בחלק מהמדינות שבהן מותר להחזיק ולהשתמש בתרסיסים להגנה עצמית נקבעו הוראות גם בתחומים האלה:

◦ **סוג החומר הפעיל והריכוז המותר** – למשל בפינלנד, לפי הוראות משרד הפנים, **אסור לייבא גז מדמיע בריכוז חומר פעיל של יותר מ-2%.** באסטוניה ובפורטוגל מותר (מגיל 18 ומעלה) להחזיק ולהשתמש בתרסיסי גז שבהם החומר הפעיל הוא גז מדמיע (CS) או גז פלפל (OC), ורק בריכוז שלא יעלה על 5% חומר פעיל. במישגן¹⁹ בארה"ב מותר (מגיל 18 ומעלה) להשתמש בתרסיס לצורך הגנה עצמית אם החומר הפעיל בו הוא גז פלפל (OC) בלבד, ורק אם ריכוז החומר הפעיל אינו עולה על 10%.

◦ **תכולה, גודל או סוג המכל** –

- **הגבלה על תכולת המכל** נקבעה למשל בקליפורניה²⁰, שם אסור לרכוש גז מדמיע, להחזיק או להשתמש בו אם הוא מכיל יותר מכ-71 גרם נטו של תרסיס; בפלורידה²¹ המכל לא יכול יותר מכ-57 גרם חומר כימי.²²

¹⁹ [The Michigan Penal Code, §750.224d](#), viewed: July 11th, 2012.

²⁰ [California Penal Code §16000 et. seq., §22810\(e\)\(1\)](#), viewed: July 1st, 2012.

- הגבלות על גודל המכל נקבעו בפולין [מותר להחזיק ללא רישיון תרסיסי גז הנישאים ביד (hand-held incapacitating gas ejectors)], בניו-יורק²³ [מותר להחזיק ולהשתמש בתרסיס הגנה עצמית רק במכל בגודל הכיס (pocket sized spray device)] ובפלורידה²⁴ [גודל המכל יהיה "קומפקטי" (compact)].
- אשר לסוג המכל – בקליפורניה²⁵ מותר לרכוש נשק גז מדמיע, להחזיק או להשתמש בו רק אם הוא מפזר את הגז בצורת תרסיס; בפורטוגל מותר להחזיק ולהשתמש בתרסיסים להגנה עצמית (מגיל 18 ומעלה) רק אם המכל שבו החומר נמצא הוא בבירור מכל גז מדמיע ואי-אפשר לטעות ולחשוב שהוא מוצר אחר.
- o אישור משרד ממשלתי – בכמה מדינות נקבע שמותר למכור (בתנאים הקבועים בחוק) רק תרסיסים באישור משרד הבריאות (בספרד), משרד העבודה, הבריאות והעניינים החברתיים (בגאורגיה) או המכון הפדרלי למידות ולמשקלים²⁶ (בגרמניה).
- o הוראות על התווית המוצמדת למוצר (labeling) – יש מדינות הקובעות כי אין למכור תרסיס גז, להחזיק או להשתמש בו אלא אם כן מוצמדת למכל תווית ובה אזהרות, ובהן:²⁷
 - איסור החזקת המוצר בידי קטינים (למשל בניו-יורק);
 - הוראות שימוש מפורטות²⁸ (למשל במינסוטה);
 - אזהרות בדבר סכנות בשימוש (למשל במינסוטה, בניו-יורק ובקליפורניה);
 - איסור להשתמש במוצר שלא למטרות הגנה עצמית (למשל בניו-יורק ובקליפורניה);
 - תאריך תפוגה (למשל במינסוטה ובקליפורניה);
 - שם היצרן ומספר סידורי שהוא הטביע (למשל בקליפורניה).
- o הגבלות אחרות – יש מדינות שמטילות הגבלות נוספות על נשיאת תרסיסים להגנה עצמית. למשל בליטא אסור לאדם לשאת את התרסיס בגלוי, ללא ניצרה (אלא במצב של סכנה ישירה לבריאותו או לחייו) או בזמן היותו תחת השפעת אלכוהול או סמים.

²¹ [Florida Statutes, Chapter 790, §790.001\(3\)\(b\)](#), viewed: July 15th, 2012.

²² בקליפורניה מדובר ב-2.5 ounces ובפלורידה – ב-2 ounces = 28.35 גרם.

²³ [New York Code §265.20\(14\)\(a\)](#), viewed: July 17th, 2012.

²⁴ [Florida Statutes, §790.001\(3\)\(b\)](#).

²⁵ [California Penal Code §22810\(e\)\(1\)](#).

²⁶ במקור: The Physikalisch-Technische Bundesanstalt (PTB); באנגלית: The National Metrology Institute; אתר ה-PTB, תאריך כניסה: 15 ביולי 2012

²⁷ [2011 Minnesota Statutes §624.731\(2\)\(a\)](#); [New York Code §265.20\(14\)\(c\)](#); [California Penal Code §§22810\(e\)\(2\)](#).

²⁸ בניו-יורק ובקליפורניה חובה לצרף לכל מכל של תרסיס להגנה עצמית דף מידע (insert) ובו הוראות בדבר אופן השימוש, עזרה ראשונה ובטיחות ואחסנה נכונה; בניו-יורק יכול דף המידע מספר טלפון לשיחת חירום שבה אפשר לברר מידע בדבר קורסים להכשרה בשימוש בתרסיס להגנה עצמית באזור מגוריו של הרוכש; בקליפורניה דף המידע יכול גם מידע בדבר ההשלכות החוקיות של שימוש לא נכון במוצר.

2.1. מדינות שבהן אסור להחזיק ולהשתמש בתרסיסים להגנה עצמית מתחת לגיל 18

ברוב רובן של המדינות שסקרנו (15 מדינות, ועוד שלוש מדינות בארה"ב) אסור למי שגילו פחות מ-18 להחזיק ולהשתמש בתרסיסים להגנה עצמית.

בקטגוריה זו אפשר להבחין בין שני סוגי הסדרים:

- **מדינות המתירות החזקה ושימוש בתרסיסים אלו מעל גיל 18** (למשל אוסטרליה, אסטוניה, ליטא, סלובקיה, ספרד, פולין, פורטוגל, פינלנד וקוראטיה, וכן המדינות אלסקה,²⁹ מישיגן³⁰ וניו-יורק³¹ בארה"ב);
- **מדינות המטילות איסור גורף של החזקה ושימוש בתרסיסים על כלל האזרחים** (למעט כוחות ביטחון וכדומה) ובכלל זה על קטינים שגילם פחות מ-18 (למשל בריטניה, דנמרק, יוון, ניו-זילנד,³² קנדה ושבדיה³³).

ברוב המדינות בקטגוריה זו חוק הנשק חל גם על תרסיסים להגנה עצמית, ומכוחו נגזר ההסדר האוסר על קטינים להחזיק ולהשתמש בתרסיסים האלה; עם זאת, בחלק מהמדינות החוק חל על תרסיסים חלקית (למשל אסטוניה ופינלנד), ובחלקן (למשל סלובקיה) ההסדר בדבר תרסיסים נקבע בנפרד וחוק הנשק אינו חל עליהם.

בכמה מהמדינות הנכללות בקטגוריה זו – שבה ככלל תרסיסים להגנה עצמית אסורים מתחת לגיל 18 – מצאנו הסדרים מיוחדים הרלוונטיים לענייננו:

- **בפולין** תרסיסים להתזת גז הנישאים ביד (hand-held incapacitating gas ejectors) אינם מחייבים קבלת רישיון, ומותר למכור אותם רק לבגיר בהצגת תעודה מזהה. אף שהמכירה לקטינים אסורה, אין איסור על קטינים להחזיק ולהשתמש בתרסיסים כאלה.
- **באלסקה**³⁴ שבארה"ב, נוסף על האיסור למכור נשק להגנה עצמית (defensive weapon)³⁵ למי שגילו פחות מ-18, אסור לכל מי שהוא תלמיד בבית-ספר³⁶ להחזיק נשק להגנה עצמית בתוך שטחי בית-ספר ציבורי או פרטי (לרבות במגרש החנייה שלו, בהסעה מאורגנת אל בית-הספר וממנו ובכל אירוע בחסות בית-הספר) אלא באישור מנהל בית-הספר או מנהל המחוז. איסור דומה חל במקומות האלה גם על מי שאינו תלמיד בבית-הספר, אולם מי שגילו 21 ומעלה רשאי להחזיק נשק להגנה עצמית בתוך שטחי בית-הספר.

²⁹ Alaska Statutes §11.61.210(a)(6)-(8) and §11.81.900(20), viewed: July 15th, 2012.

³⁰ The Michigan Penal Code, §750.224d, viewed: July 11th, 2012.

³¹ New York Code §265.20(14)-(15), viewed: July 17th, 2012.

³² Arms (Restricted Weapons and Specially Dangerous Airguns) Order 1984 (SR 1984/122), Schedule, §8-9, viewed: July 11th, 2012.

³³ בשבדיה הזכות להחזיק בכל סוגי כלי הנשק, ובכלל זה תרסיסי גז מדמיע או פלפל, מוגבלת ביותר. רישיון להחזיק נשק יינתן בדרך כלל רק למטרות ציד, קליעה למטרה או איסוף; רישיון לצורך הגנה עצמית יינתן לעתים נדירות ביותר, לאחר בדיקה קפדנית, רק אם הוכח שיש צורך ממשי והכרחי בכך, ורק מגיל 18 ומעלה.

³⁴ Alaska Statutes §11.61.210(a)(6)-(8) and §11.81.900(20), viewed: July 15th, 2012.

³⁵ "נשק להגנה עצמית" משמעו אקדח הלם חשמלי (electric stun gun) או מכל המשחרר גז מדמיע (mace) או חומר כימי דומה שלא נועד לגרום מוות או נזק פיזי חמור.

³⁶ החוק נוגע לתלמידי גן, בית-ספר יסודי, חטיבת ביניים ותיכון.

- **בני-יורק**³⁷ **אסור למי שגילו פחות מ-18**³⁸ **להחזיק בתרסיס להגנה עצמית** (self-defense spray device),³⁹ שלא כמו בגירים, שרשאים להחזיק בתרסיס כזה ולהשתמש בו לשם הגנה על גופו או על רכושו של אדם, ובנסיבות המצדיקות שימוש בכוח לפי חוק. נוסף על כך החוק קובע כי **תרסיס להגנה עצמית יימכר רק על-ידי משווקים מורשים** (בעל רישיון למכירת כלי ירייה או רוקח מורשה), וחובה עליהם לדרוש תעודה מזהה (proof of age).

2.2. מדינות שבהן ההחזקה והשימוש בתרסיסים להגנה עצמית מותרים לקטינים מגיל מסוים

יש מדינות שבהן נקבע כי **מותר להחזיק ולהשתמש בתרסיסים להגנה עצמית גם מתחת לגיל 18** (בדרך כלל נקבע בחוק גיל 16 או 14). אפשר להבחין בין כמה סוגי הסדרים:

- **מדינות המתירות החזקה ושימוש בתרסיסים מגיל מסוים**, למשל ההסדרים האלה:
 - **בגרמניה חוק הנשק חל על תרסיסים הגורמים גירוי** (irritant spraying equipment) **אם הם מיועדים לשימוש נגד בני-אדם**.⁴⁰ תרסיסים כאלה מותרים (בתנאים הקבועים בחוק) רק אם המכון הפדרלי למידות ולמשקלים⁴¹ אישר שהם אינם מהווים סיכון בריאותי, ולכן **גז מדמיע (CS) מותר, ואילו תרסיסי פלפל (OC, pepper spray, PAVA) אסורים**. ככלל, בגרמניה מותר להחזיק ולהשתמש בנשק רק מגיל 18 ומעלה,⁴² אך **בחוק נקבע חריג שלפיו מותר לבני 14-18 להחזיק ולהשתמש בתרסיסי גז מדמיע**.⁴³ יצוין כי בגרמניה, תרסיסים המיועדים לשימוש רק נגד בעלי-חיים אינם נחשבים נשק, ואין כל הגבלות על מכירתם, החזקתם והשימוש בהם.
 - החוק במדינת **מינסוטה**⁴⁴ בארה"ב **אוסר על קטין מתחת לגיל 16 להחזיק או להשתמש בתרכובת מאושרת של גז מדמיע** (authorized tear gas compound)⁴⁵ אלא באישור של הורה או אפוטרופוס; **מכאן שמגיל 16 ומעלה ההחזקה והשימוש מותרים** גם ללא אישור זה. מותר להחזיק ולהשתמש בתרכובת מאושרת של גז מדמיע במסגרת שימוש בכוח סביר לשם הגנה על גופו או רכושו של אדם אך ורק אם התרכובת מותזת ממכל ריסוס (aerosol container) שמסומנות עליו הוראות שימוש, אזהרות ותאריך תפוגה.
- **מדינות המתירות החזקה ושימוש בתרסיסים להגנה עצמית מתחת לגיל 18 רק באישור או ליווי של הורה או אפוטרופוס**, למשל ההסדרים האלה:

³⁷ [New York Code §265.20\(14\)-\(15\)](#), viewed: July 17th, 2012.

³⁸ וכן לעבריינים שהורשעו בעבירות מסוימות.

³⁹ "תרסיס להגנה עצמית" משמעו מכל כיס (pocket sized) המכיל ומשחרר כימיקל או חומר אורגני שמטרתו לגרום חוסר נוחות או מוגבלות פיזית זמניים באמצעות פיזורו באוויר, או כל מכל אחר המכיל גז מדמיע, פלפל או חומר מגביל אחר (tear gas, pepper or similar disabling agent).

⁴⁰ [Weapons Act](#) (WaffG), §1(2)2, (Unofficial English translation), viewed: July 15th, 2012

⁴¹ ראו לעיל הערה 26.

⁴² [Weapons Act](#) (WaffG), §2(1), supra note 40.

⁴³ [Weapons Act](#) (WaffG), §3(2), supra note 40.

⁴⁴ [2011 Minnesota Statutes §624.731](#).

⁴⁵ לצורך החוק, המונח "תרכובת מאושרת של גז מדמיע" משמעו גז מדמיע (lachrymator) או כל חומר המורכב מתערובת של גזים הידועים בשפת היום-יום כגז מדמיע (tear gas).

- לפי חוק הנשק והתחמושת של נורבגיה,⁴⁶ גז מדמיע ותרסיס פלפל ייחשבו נשק ו/או תחמושת; לכן, כמו לכל נשק או תחמושת בנורבגיה, נדרש רישיון כדי לרכוש, להשיג או להחזיק גז מדמיע ותרסיס פלפל. רישיון כאמור יינתן רק לאדם מהימן ומיושב בדעתו אשר יש לו צורך או יסוד סביר אחר להחזיק בנשק ושאיין סיבה לחשוב שהוא אינו כשיר לכך. ככלל, רישיון כאמור לא יינתן למי שגילו פחות מ-18; **במקרים חריגים יתאפשר לסטות מהכלל האמור ולתת רישיון גם למי שגילו בין 16 ל-18, ובלבד שאפוטרופוס או אדם אחר העומד בדרישות לקבלת רישיון יוכל לשמור על הנשק.**⁴⁷
- במדינת וויינגטון⁴⁸ החוק אוסר על קטין מתחת לגיל 18 לרכוש או להחזיק תרסיס להגנה עצמית (personal protection spray device),⁴⁹ **אלא אם כן גילו 14 לפחות ויש לו אישור מהורה או מאפוטרופוס לעשות כן.**⁵⁰
- במדינת קליפורניה,⁵¹ לפי החוק לבגירים מותר לרכוש ולהחזיק "גז מדמיע" (tear gas) ו"נשק גז מדמיע" (tear gas weapon)⁵² העומדים בתנאים המפורטים בחוק,⁵³ וכן להשתמש בהם לצורך הגנה עצמית; מנגד, לקטינים אסור לרכוש תרסיסים כאלה ואסורה מכירתם לקטינים. עם זאת, **קטין שגילו 16 ומעלה רשאי לרכוש גז מדמיע ונשק גז מדמיע ולהחזיק בהם אם הוא מלווה בהורה או באפוטרופוס או אם קיבל את אישורם בכתב** (ובנסיבות כאלה גם מותר למכור לו אותם).⁵⁴

2.3. מדינות שבהן לא מצאנו הגבלות על החזקה ושימוש בתרסיסים להגנה עצמית בידי קטינים

- בכמה מדינות אין הסדרה מיוחדת החלה על קטינים בנוגע לתרסיסים להגנה עצמית; כאשר לא נקבעה כל הגבלה על רכישת תרסיסים כאמור, החזקתם ושימוש בהם – ככלל אין מניעה שקטינים יעשו כן.
- **בגאורגיה תרסיסי גז** אשר מיועדים לסכל יעד חי באמצעות חומרים מדמיעים או מגרים (lachrymatory or irritating substances) ותואמים את התקן שקבע משרד העבודה, הבריאות והעניינים

⁴⁶ [Act of 9 June 1961 No. 1 relating to Firearms and Ammunition](#) (unofficial translation to English), §1(b), §3(e)-(f), viewed: July 3rd, 2012.

⁴⁷ [Ibid.](#), §7-8.

⁴⁸ [Revised Code of Washington \(RCW\) 9A.16.020](#), viewed: June 27th, 2012.

⁴⁹ לצורך הסעיף, המונח "תרסיס להגנה עצמית" משמעו מכל הנמכר מסחרית למטרת הגנה עצמית המכיל חומר הגורם להתעטשות או חומר מדמיע לא קטלני (nonlethal sternutator or lacrimator agent), לרבות גז מדמיע (CN או CS) או תרסיס פלפל (mace, pepper mace, or pepper gas).

⁵⁰ החוק גם אוסר חקיקה ברמה מחוזית או מקומית שתאסור על מי שגילו 18 או יותר או מי שגילו 14 או יותר שיש לו אישור מהורה או אפוטרופוס לרכוש או להחזיק ספריי כאמור, או להשתמש בו על-פי הוראות החוק הקובעות מתי מותר להשתמש בכוח (RCW 9A.16.020).

⁵¹ [California Penal Code §16000 et. seq.](#), viewed: July 1st, 2012.

⁵² לצורך החוק, המונח "גז מדמיע" משמעו כל נוזל, גז או מוצק שמטרתו לגרום אי-נוחות פיזית זמנית או פגיעה קבועה באמצעות פיזור באוויר; המונח "נשק גז מדמיע" משמעו כדור, תרמיל או פצצה (shell, cartridge or bomb) המאפשרים פיצוץ שיגרום שחרור או פיזור של גז מדמיע, לרבות כל אקדח או אמצעי אחר המשמש לשחרור גז מדמיע. ראו:

[California Penal Code §17240, 17250.](#)

⁵³ ראו [לעיל](#) לעניין ההגבלות החלות על תכולת המכל, סוגו והחובה להצמיד למכל תווית ובה אזהרות לעניין השימוש.

⁵⁴ [Ibid.](#), [§22810, 22815.](#)

החברתיים (Ministry of Labor, Health and Social Affairs) אינם מחייבים רישוי, ולמעשה אין הגבלה על החזקה ושימוש בהם בידי קטינים.⁵⁵

■ במקדוניה אין כל הגבלות בנוגע לרכישתם של מכשירים לפליטה של גז מגרה (irritating gas) בעל השפעה קצרת טווח על בריאותם של בני-אדם אשר מיועדים להגנה עצמית, ולכן גם קטינים רשאים לרכוש אותם.⁵⁶

גם בחלק מהמדינות בארה"ב לא מצאנו הגבלות מיוחדות החלות על קטינים בכל הנוגע לתרסיסים להגנה עצמית:

■ בטקסס,⁵⁷ תרסיסים כימיים קטנים הנמכרים באופן מסחרי להגנה עצמית אינם נחשבים נשק אסור (prohibited weapon) ולא מצאנו לגביהם הגבלת גיל.⁵⁸

■ בפלורידה,⁵⁹ תרסיס כימי להגנה עצמית (self-defense chemical spray) שנועד לנשיאה על גופו של אדם למטרות הגנה עצמית חוקית, גודלו "קומפקטי" (compact in size) והוא מכיל לא יותר מכ-57 גרם⁶⁰ חומר כימי אינו מוגדר כנשק, ולכן לא חלות עליו ההגבלות החלות על נשק, ומותר לכל אדם לשאת אותו (הן בגלוי והן בסתר).⁶¹

⁵⁵ מנגד, נשק גז (gas weapons), שאף הוא נועד לסכל יעד חי באמצעות חומרים מדמיעים או מגרים (lachrymatory or irritating substances), דורש רישיון, וזה יינתן רק מגיל 18 ומעלה.

⁵⁶ מנגד, נשק גז (gas weapons) שאינו עונה על ההגדרה האמורה מסווג במקדוניה כנשק שאסור לכלל האזרחים לרכוש.

⁵⁷ [Texas Penal Code](#), §46.01(14), §46.05, viewed: July 15th, 2012.

⁵⁸ שלא כמו מתקנים גדולים יותר לפיזור חומרים כימיים (Chemical dispensing device).

⁵⁹ [Florida Statutes, §790.01\(4\)\(a\); §790.053\(2\)\(a\)](#), viewed: July 19th, 2012.

⁶⁰ במקור 28.35 = 1 ounce ; 2 ounces גרם.

⁶¹ תרסיסים שאינם עונים על הגדרה זו, המכונים רובה גז מדמיע (Tear gas gun) ונשק או מתקן כימי (chemical weapon or device), נחשבים נשק (weapon); לשם החזקה ושימוש בנשק נדרש רישיון, וזה יינתן רק מגיל 21 ומעלה.